

PIACI JÁTSMÁK

– VISELKEDÉSI KÖZGAZDASÁGTAN 2. –

BMEGT30V200

H: 10.15–12.00 (QBF12)

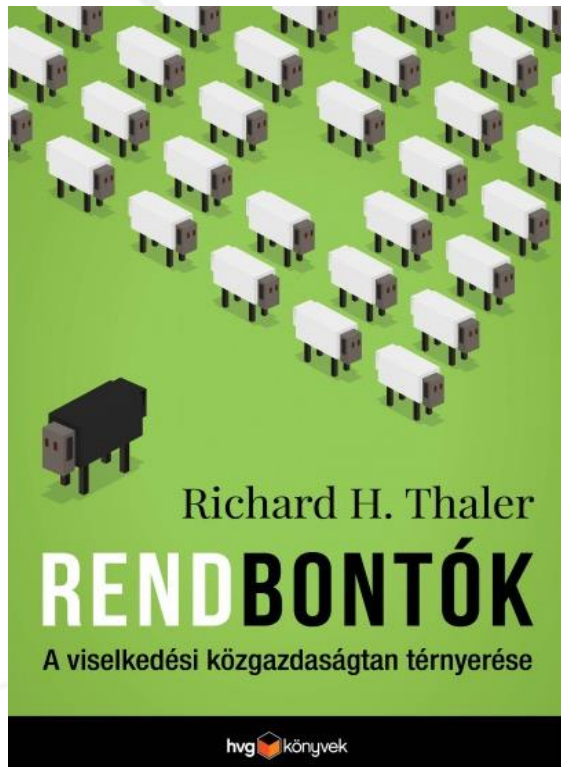
Ligeti Zsombor
ligetizs@kgt.bme.hu
QA215
Fogadóóra: Kedd 12–14

Mottó:

„A mítoszokat nehéz szertefoszlatni.”

(Thaler 2016, 358. o.)

Viselkedési közgazdaságtan

Richard H. Thaler: 2017-es Közgazdasági Nobel-díjas

Chicagói Egyetem Booth Üzleti Kara,

2015-ben elnöke az Amerikai Közgazdasági Egyesületnek

TARTALOM

1. FOGOLYDILEMMA

1. Elsüllyedt költség
2. Humánok ismerik-e a domináns stratégiát vs racionális bolondok
3. Vetélkedő (Golden Balls) – Nagy tétek

2. MEGBÍZÓ–ÜGYNÖK PROBLÉMA

1. Alap probléma
2. Útfüggőség – „Áll az alku?” – Nagy tétek
3. Ostoba Megbízó probléma

3. BALEKHALÁSZAT

1. FOGOLYDILEMMA

1.1. Elsüllyedt költségek

A nemek harca

- Egy friss pár randit tervez:
 - **Lány** Színházba
 - **Fiú** az A38-ra menne szívesebben
 - Ha külön helyszínre mennek, nincs randi ☹️
- Vajon szeretik egymást? Lesz-e a randi, és ha igen akkor hol?

		Fiú	
		Színház	A38
Lány	Színház (p)	(4 ; 2)	(0 ; 0)
	A38 ($1-p$)	(0 ; 0)	(2 ; 4)

A nemek harca

- **ÖKONOK** nem randiznak! → kihalnak
 - p = vsz, hogy **Lány** Színház
 - **Fiú** várható kifizetése A38: $p \cdot 0 + (1-p) \cdot 4 \geq p \cdot 2 + (1-p) \cdot 0$ ($p \leq 2/3$)
(olyan lány nem is kell, aki velem akar lenni, de inkább 2/3+ vsz-gel Színházat akar)
- **HUMÁNOK** randiznak
- JEGY „saját programra” = SIGNÁL (jelzés) önző vagyok
- Lány már vett jegyet = Elköteleződés → „Mikro bukás”
 - JEGY = Elsüllyedt költség
 - A Fiú – mentális nyilvántartás → program ingyen, ha nem is jön be a randi
- Ha a másik programjára megyek = JELZÉS (tetszel, akarok valamit tőled)

1.2. Humánok és racionális bolondok

- 2. Kísérlet fogolydilemma
- **HUMÁN NEM** ismeri a domináns stratégiát
- **Feltételes viselkedésminta**
 - 1-lépéses játék, intuíciók alapján
 - De még ismeretlennel szemben is
- **ÖKON:** racionális bolondok (Amartya Sen)
 - Közgázosok

		Fiú	
		Vallomás	Hallgatás
Lakótárs	Vallomás	(-6 ; -6)	(0 ; -12)
	Hallgatás	(-12 ; 0)	(-3 ; -3)

1.3. Vetélkedő (Golden Balls)

– Nagy tétek –

- 2014 Nagy-Britannia: „Golden Balls” – Aranygolyók
- Gyenge-fogolydilemma
- Megjósolható-e ki fog felezni?

		Ibrahim	
		Lenyúl	Felez
NICK	Lenyúl	(0 ; 0)	(200 ezer \$; 0)
	Felez	(0 ; 200 ezer \$)	(100 ezer \$; 100 ezer \$)

„Golden Balls” – Aranygolyók

2014 Nagy-Britannia

- Kis tét esetén 40-50%-ban együttműködnek
- 2000\$ alatt közel 60% együttműködik – értékes aprópénz hipotézis
- 100 000\$ feletti tétek esetén 48% együttműködött
- Megjósolható-e ki fog felezni???
 - „Talk is Cheap”
 - **Fiatal férfiban (30 alatti) Ne bízunk!** 😊
 - Az emberek inkább elhallgatják az igazságot, de ahhoz már nem fűlik a foguk, hogy nyíltan a másik szemébe hazudjanak
 - Amennyiben az igazat akarjuk hallani, érdemes konkrét kérdéseket szegezni a másoknak. (T368)
- → OROSZLÁNVADÁSZAT 😊

- **NICK:** „**Ibrahim**, szeretném, ha megbíznál bennem. Ígérem, hogy lenyúllak ugyan, de azután megosztom veled a nyereségem!”

		Ibrahim	
		Lenyúl	Felez
NICK	Lenyúl	(0 ; 0)	(200 ezer \$; 0)
	Felez	(0 ; 200 ezer \$)	(100 ezer \$; 100 ezer \$)

2. MEGBÍZÓ-ÜGYNÖK PROBLÉMA

2.1. Az alapprobléma

- A kudarcért hallgatólagosan az **Ü** okolható, mert önös érdekeit előtérbe helyezve nem maximalizálja a cég nyereségét
- Sokszor találó, de sokszor maga a **M** a hibás
- Kialakított környezet, szervezeti struktúra **M** felelőssége:
 - Olyan struktúra kell, ahol a vezetőket megjutalmazták az olyan döntéseikért, amelyek *ex ante* – vagyis a meghozatalukkor rendelkezésre álló információk birtokában – értékmaximalizálónak tűntek, még akkor is, ha *ex post* veszteségesnek bizonyultak.
Ezt megnehezíti az **utólagos bölcsesség torzítása**.

2.2. Útfüggőség

– *Áll az alku?* –

- **Útfüggőség:** a játék addigi alakulása befolyásolja-e a versenyző által meghozott döntéseket? **Közgáz szerint NEM hat! Az adott pillanatig vezető út egyszerűen SIF.** (T362)

– **MEGBÍZÓ:** az ember racionális döntéshozója

– **ÜGYNÖK:** Csimpánz

5 táska: 0,5 €; 10 €; 20€; 10 000€; 500 000€

Átlag: 102 006€

Ajánlat: 75 000€ → Áll az alku?

Áll az alku?

- Versenyzők csak „mérsékelten kockázatkerülők” - visszautasítják a várható érték 70%-ra rúgó készpénzajánlatot.
- Aktív kockázatvállalásra ösztönöz: (T364)
 1. Nyerő széria –bankpénze-hatás
 2. Nullszaldó-hatás (vesztes széria)
- Nem csupán az előttük álló rizikós döntésre reagálnak, hanem a nyereségek és veszteségek addigi alakulására is.
- Nem a nyilvános szereplés teszi! (2015) Versenyzők kockázatkerülőbbek nézőközönség előtt. (T364)

2.3. Az ostoba Megbízó problémája

(dumb principal)

– New York-i cégvezető –

Kísérlet:

- **MEGBÍZÓ**: nagy cég vezérigazgatója
- **ÜGYNÖK**: felsővezetők (részlegvezetőkről)
- TFH részlegük befektetések lehetőségére:
 - 50% +2 millió \$ és
 - 50% –1 millió \$
- A 23 részlegvezetőből csak 3 mondott igent.
- **Cég vezérigazgató: az össze jó lenne: $E(.)=11,5m\$,$**
 $p<5\%$, hogy a cég veszítsen
- **→ Vezérigazgató valamit nem jól csinál!!!**

- **Szűk keretezés:** cég túl kockázatkerülő → **akadály a kísérletezés és újítás útjába**, pedig ez a vállalatok HT sikerének fő meghatározója
- **Megoldás:** projekteket portfólióként kezelik (gyógyszeripar)
- **Lényeg:** számos esetben, amikor **Ü** rossz döntést hoz, valójában a **M** viselkedik elmarasztalhatóan, amikor elmulaszt olyan környezetet kialakítani, amelyben beosztottai úgy érezhetik, bizvást felvállalhatják az ésszerű kockázatokat, s ha mégis balul üt ki a dolog, nem fogják megbüntetni őket.
- Sportvilág

3. BALEKHALÁSZAT

2017.11.24.

Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar • Közgazdaságtan Tanszék

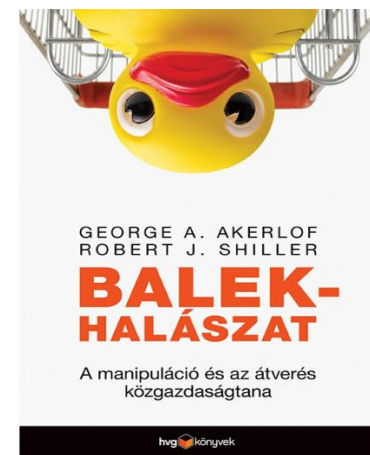
Ligeti Zsombor

18

BALEKHALÁSZAT

(Akerlof–Shiller, 2016)

- A humánoknak azt a gyengeségét, hogy hibás intuícióik folytán és lusta 2. rendszerük miatt félrevezethetőek és manipulálhatóak, nevezik **balekhalászat**nak.
- **Új változója:** (ami az ökonok számára SIF.) az embereknek a *maguknak mesélt története*it.
- **A tudatos akarat illúziója** – döntéseink jelentős részét valójában nem is mi hozzuk 😊

Akerlof–Shiller (2016):

fontos, hogy értsünk és tudatosítsunk magunkban minél több balekhalászati fogást, hogy képesek legyünk felismerni a kivetett hálókat, és tudatosan magunk dönthessünk arról, beléjük sétálunk-e.